

विनिहृतो राजन् एको बद्धमिराहवे" भा० द्रो० प० ॥

अभिमर पु० अभिसुखेन चिद्यतेऽत्र अभि+मृ आधारे अप् ।
१ युद्धे । करणे अप् । २ भवे, अभिचिद्यते यस्मात् अपादाने
अप् । ३ मारणव्यापारे बधे ४ बधने च अभिसुखी-
भूय चिद्यते कर्त्तरि अच् । ५ स्वसैन्ये ई धनाशया
प्राणनिरपेक्षतया हस्तिनं व्याघ्रं वाऽभियोजुमुद्यते च ।
अभिमर्द् पु० अभि+मृद-भावे घञ् । १ चूर्णीकरणे २ निष्पी-
डने च । आधारे घञ् । ३ युद्धे, ४ मर्दने च । कर्त्तरि
अच् । ५ मर्दनकर्त्तरि ति० ।

अभिमर्द् न न० अभि+मृद-भावे ल्युट् । १ आरम्भकण-
योगनाशनेन चूर्णीकरणे २ निष्पीडने च ।

अभिमर्श(र्षे) पु० अभि+मृश(ष) भावे घञ् । १ स्पर्शे धर्षणे
च "पराभिमर्शेन तवास्ति क' करमिति" कुमा० ।
"कृताभिमर्श(र्षा)मनुमन्यमानः सुतां त्वया नाम सुनि-
र्विमन्य" शकु० । "परदाराभिमर्श(र्षे)षु प्रवृत्तान् मृन्
महोपतिः" मनुः ।

अभिमर्श(र्षे)क ति० अभि+मृश(ष) खलु । १ स्पर्शकर्त्तरि
२ धर्षणकर्त्तरि च "न दुष्टः, कश्चिदप्यासीत् परदाराभि-
मर्शकः" रामा० ।

अभिमर्शन(र्षण) न० अभि+मृश(ष)-भावे ल्युट् । १ स्पर्शे
"नीवीस्तनप्रावरणसक्धिकेशाभिमर्शनम् (र्षणम्)" या० ।
"यः पुनः परनारीपरिधानयन्त्रिप्रदेशकुचप्रावरणजघन-
मूर्धकचादिस्पर्शनं साभिलाष इवाचरति" भिता० । "सदो-
ऽभिमर्शनम् (र्षणम्) कात्या० ८, ८, १८, "तूष्णीं पिबन्वा-
दीनां करणाभिमर्शन(र्षण)लक्षणधूपनप्रदहनोद्धरणव-
सेचनानि" कात्या० २६, १, २७ धर्षणे च "परदाराभि-
म(र्षे)र्षणम्" स्मृतिः ।

अभिमाति ति० अभि+मेङ् कर्त्तरि क्तिन् न इत्त्वम् । घातके ।
"विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा" यजु० १२, ५, "अभिमातिः
घातकः" वेददी० । २ शत्रौ पु० हेम० । "अग्ने! सहस्र
वृत्तना अभिमातीरपास्व" य० ८, २७, अभिमातिः शत्रु-
रुच्यते स्त्रीत्वमार्थम् अभिमातीन् शत्रून्" वेददी० ।

अभिमातिन् पु० अभिमातमनेन अभि+मेङ्-भावे क्त
वेदे पु० न इत्त्वम् इष्टा० इन् । शत्रौ । "बाधते
विश्वमभिमातिनम्" ऋ० १, ८५, ३ "अभिमातिनम्
शत्रुम्" भा० ।

अभिमातिपाह् ति० अभिमातिं रिपुं सहते सह-अण्-
वेदे षत्वम् । रिपुजयिनि "तद्दीरासो अभिमातिपाहः

ऋ० ई, ७, ३, "अभिमातिपाहः शत्रूणां अभिमातारः" भा०
अभिमातिपाह् ति० अभिमातिं रिपुं सहते सह-अण्
उप० ष० वेदे षत्वम् । रिपुजयिनि । "अभिमाति-
पाहो गवेधयः सहमान उज्जित्" अथ० ५, २०, ११ ।

अभिमान पु० अभि+मान-घञ् । १ आत्मन्युत्कर्षारोपे,
२ मिथ्यागर्वे-बलादिदर्पे, ३ प्रणये, ४ हिंसायाम् ।
५ गर्वमात्रे "संकल्पयोनैरभिमानभूतम्" कुमा० ईस्वरूप-
ज्ञाने । "अनात्तस्य चाभिमानसामर्थ्यात्" कात्या० ८, ५, १२
"अनात्तस्य अनात्तरस्य सरसस्यैव सोमस्य सोमाभि-
मानसामर्थ्यात् सोमबुद्धिसामर्थ्यादिति सोमोयमिति बुद्धि-
रनात्तरसे अनभिपुते एव सोमे नाभिपुते" कर्क० ।
७ मिथ्याज्ञाने "अभिमानेनैव मानोमे जातिदोषेण वै महान्"
भा० शा० प० । "उत्पाह्यादिसमुद्बोधः साधारणव्याभि-
मानतः" सा० द० । मिथ्याज्ञानञ्च तदभावः इति तत्-
प्रकारकं ज्ञानं यथा देहे आत्मत्वबुद्धिः आत्मानि च असतो-
ऽयुत्कर्षस्य ज्ञानम् । युक्तिकायां रजतज्ञानम् मूर्खस्य पा-
ण्डित्याभिमान इत्यादि । अभिमानस्यात्मधर्म इति वैशेषिका-
दयः । अन्तःकरणधर्म इति पातञ्जलादयो वेदान्तिनश्च ।
तत्र विपर्ययासंज्ञानमविद्या सा च बुद्धिधर्मः गर्वात्मकज्ञानम्
अहङ्कारस्य वृत्तिभेदः । अहङ्कारस्याभिमानवृत्तिकमन्तः-
करणद्रव्यम्" सां० प्र० भा० । अभिमानोऽहङ्कारः सा० सू०
"अभिमानोऽहङ्कारस्तस्मात् द्विविधः प्रवर्तते सर्गः" सा० का०
अभिमानोऽहङ्कारः यत् खल्वलोचितं, मतञ्च तत्वाहमधि-
कृतः यत्तः खल्वहमत, मदया एवासी विषयाः, मत्तो-
नान्योऽत्वाधिकृतः कश्चिदस्वतोऽहमस्मीति योऽभिमानः
सोऽसाधारणव्यापारत्वादहङ्कारः तदुपजीव्य हि बुद्धि-
रध्यवस्यति कर्त्तव्यमेतन्नयेति" त० कौ० । अन्तः-
करणञ्च वृत्तिभेदात् त्रिविधमिति साङ्ख्यवादयः । "मनो-
बुद्धिरहङ्कारश्चित्तं करणमान्तरम् । संशयो निश्चयोगर्हः
स्मरणम् विषया इमे" इति चतुर्विधवृत्तिसम्पन्नेषु चतुर्विधं
वेदान्तिनः स्वीचक्रुः । "न हि धनिनो गृहस्थस्य धनाभि-
मानिनो धनापहारनिमित्तं दुःखं वृष्टमिति तस्यैव
प्रवृत्तितस्य धनाभिमानरहितस्य तदेव धनापहारनिमित्तं
दुःखं भवति । न हि कुण्डलिनिः कुण्डलित्वाभि-
माननिमित्तं दुःखं वृष्टमिति तस्यैव कुण्डलविशुद्धस्य
कुण्डलित्वाभिमानहीनस्य तदेव कुण्डलित्वनिमित्तं दुःखं
भवति" या० भा० । अभितोषोनः । दण्डकाररसावस्था-
भेदे । "विप्रलम्भोऽथ सम्भोग इत्येव द्विविधो मतः ख